

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NDE 75 YILDA NE YAPILMIŞTIR, NELER YAPILMALIDIR?

Çetin ALTUNOK*

Cumhuriyet'in 75. yılına girerken, zamanımızda Cumhuriyet rejiminin kendi içinde geçirdiği dönüşümler ve gelecekte Türkiye'de Cumhuriyet rejiminin yapısı konusunda öngörülerde bulunmak için, Atatürk önderliğinde kurulan ve daha sonra kuram ve kurumlarıyla yerleştirilmeye çalışılan –ki bu çabanın, günümüzde Cumhuriyetin geldiği aşama dikkate alındığında büyük oranda başarılı olduğunu görüyoruz– yönlerinin tartışma konusu yapılması gerekmektedir.

Atatürk Devrimlerinin Temel Amaçları ve Devrim Stratejileri

Ulu Önder Atatürk Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından sonra mevcut olan Ümmet kimliğinden, Ulus devlet yaratmayı hedeflemiştir. Atatürk'ün, en önemli amaçları arasında Millî Mücadele fikrini olgunlaştırmadan önce Millî kimliğe dayalı, ulusal egemenliği esas alan bir rejim kurmaktır. Bu amaçlarını gerçekleştirmeden belirli bir alt yapının kurulması gerektiğine inandığı için –büyük bir öngörü ile– ne gibi siyasetlerle, hedeflediği devrimleri gerçekleştirebileceğini de hesaplamıştır. Atatürk, Türk Ülus'u'nun ulus kimliğini kurması ve sağlam temeller üzerinde hedeflenen Çağdaş Uygarlık seviyesine ulaşma ereğine Osmanlı'dan devralınan kurumlarla ulaşamayacağını gerçekçi bir şekilde saptamış, devrimlerini mevcut konjonktürü gözönünde bulundurarak şekillendirmiştir. Atatürk'ün bir başka gerçekçi yönü, toplumun kendi haline bırakılarak devrimlerin yapılamayacağını saptamasıdır. Bunun için, topluma bizzat kendisi önderlik ederek toplumsal

* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı

dönüşümlerin ötesine geçen devrimlere ön ayak olmuş, devrimlere ortam hazırlamıştır.

Atatürk döneminde devrimler gerçekleştirilirken, aşama aşama hareket edilmiş, sosyal patlamalara meydan vermeyecek şekilde devrimlerin altyapısı hazırlanmıştır. Devrimleri toplumsal yapı daha sonra kendiliğinden benimsemiş ve devrimlerin getirdiği yeniliklerin yerleştirilmesi için de başkaca bir zorla müdahaleye gerek kalmamıştır. Toplumun Atatürk döneminde yapılan siyasi, ekonomik, toplumsal, kültürel devrimleri, Atatürk'ten sonra da koruyup geliştirmesi **Atatürk önderliğinde gerçekleşen devrimler ile toplumun, yenilikleri kendi öz niteliğine dönme olarak kabul ettiğinin bir göstergesidir. Atatürk, böylece Türk toplumunun ve Türk kimliğinin kendi öz niteliğine, öz değerlerine ulaşması için itici görevi görmüştür** diyebiliriz.

Atatürk devrimlerinin daha sonra belirli şekillerde zora dayandığı iddiasıyla eleştiren odakların görmediği nokta da budur. Devrimler gerekirse zorla yapılabilir ama zorla toplumsal yapıya kabul ettirilemez. **Atatürk devrimciliği, Türk toplumunun; bilimde, sanatta, kültürde, düşünce, siyasette, yönetimde ve tüm davranışlarda, topluca ekonomide, içinde bulunduğu çağdışı etkenlerden, bağlardan serbest kılmak için, çağ ortamında gelişmek için bilimin ve lâik kültür ve yaşamın kuracağı geleceğe yönelmeyi olanaklı kılmak için değişmedir, değişmeye açık tutmaktır**¹. Bu toplumsal değişim ve devrimin sürekli bir hale getirilmesi de Atatürkçülüğün bir başka boyutudur.

75 Yıllık Cumhuriyet Tarihinde Geriye Bakıldığında

Cumhuriyet'in 75. yıldönümünü kutlarken, geçmişe bakıldığında ve günümüzde Türkiye'nin geldiği çağdaş uygarlık seviyesi dikkate alındığında yapılan en büyük atılım, **Atatürkçülüğün tüm kuram ve kurumlarıyla yerleştirilme çabalarıdır. Bu açıdan da günümüzde hala tar-**

¹ Bahri Savcı, Atatürk ve Çağdaş Türkiye, Varlık Yayınları, İstanbul, Temmuz 1981, ss: 9-12.

tışma noktalarını oluşturan Atatürkçü öğeleri ön plana çıkarmak, gerekli hale gelmektedir. Atatürkçülüğün devrimci stratejisi kısaca şöyle özetlenebilir:

- **Türk insanının ve toplumunun devletin düşün ve davranış alanlarında, bilime, bilim anlayışına sahip olmak,**
- **Bilim anlayışına uygun davranışlara bir özgürlük hakkı olarak sahip olmak,**
- **Bunun sonucu olarak, devletin eylem ve işlemlerinde, bilim ve usu kaynak olarak almak².**

Atatürk'ün Türkiye'yi yapılandırma konusundaki görüşleri toplumun yaşadığı sorunlardan ve bocalamalardan doğmuştur. Yani, Atatürk toplumu ve yapıları izlemiştir. Bir başka ifadeyle **Atatürk'ün devrimleri hayattan kopuk değildir.** Son yüz elli yıllık toplumsal tarihsel gelişimin denilebilir ki doğal bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Bunun için de Atatürkçülük ve onun ortaya koyduğu devrimler bir rastlantı değildir. **Tarihsel çizgimizin üstünde, ondan fışkırmış, ulusal bir çağdaşlaşma sürecidir.**

Atatürk ümmetten millete geçerken referans noktası olarak kabul ettiği Türk kimliği milliyetçiliğe dayanan şoven bir bakış açısı değildir. **Atatürk milliyetçiliğinin ortak paydası, Türkiye (Misak-ı Milli) sınırları içinde yaşayan vatandaşların aynı ereklere ulaşma kaygısıdır.** Dolayısıyla sonuç olarak denilebilir ki, 75 yıl boyunca yapılan en önemli atılımlardan biri de **Türkiye'de yaşayan halkların³ ortak bir potada eriten milliyetçilik olmuştur.** Bu ortak payda Türkiye'de yaşayan, farklı olarak nitelendirilen kimliklerin çağdaş uygarlık seviyesi, demokrasi ilkeleri, siyasal devrimlere katkıda bulunmaya yönelmiş olmasıdır.

² Bahri Savcı, a.g.e., s. 19.

³ Mehmet Salihoglu, *Atatürkçü Düşünce*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1972, ss: 1-8.

Cumhuriyet Türkiyesi, Atatürkçülükten hareketle yapılan öteki geri kalmış ve kendi ayakları üstünde var olmaya çalışan mazlum milletlere örnek olmuştur. Ulusal devlet fikri kendisini kurumlaştırmıştır. Bunun da ana kaynağı tekrar etmek gerekirse Atatürkçülüğün çizdiği yoldur. Böylece emperyalizmin yıkılarak tüm Ulus devletlerin kendi geleceklerini tayin etmelerine ortam hazırlanmıştır⁴.

Lâik Cumhuriyet'in kurumlaştırılması Cumhuriyet tarihinin bir başka önemli ayağını oluşturur. Atatürk Cumhuriyeti'ni en iyi karakterize edecek nitelik onun "**lâik**" karakteridir. Lâiklik Türk toplumunun ümmetlikten millete geçişte Türkiye'nin önünü açan çağdaş devrim felsefenin önemli yönünü oluşturur.

Kemalist dünya görüşünün akılcılık ve ilimcilik niteliğinin Atatürk'ü, akla ve ilme dayanan Batılı anlamda bir toplum ve devlet kurmaya götüreceği muhakkaktı. Lâik Cumhuriyet bunun eseridir. Lâiklik hedefine yürüyüşte çeşitli aşamalardan geçildiği de unutulmamalıdır. Bunlardan birincisi, Teokratik devletin dayanağı olan Saltanatın 1922'de ortadan kaldırılmasından ve onun yerine ulusal egemenlik temeline dayanan Cumhuriyet rejiminin 29 Ekim 1923'te ilan edilmesinden sonra 3 Mart 1924'te Halifeliğin kaldırılması olmuştur⁵.

Günümüze kadar etkili olan ve son uygulamalarla gündeme gelen irticai faaliyetleri kaynağından kurutmak için Atatürk büyük bir öngörüyle Tekke ve Zaviyelerin kapatılmasına da ön ayak olmuştur. Lâikliğin yerleştirilmesi sadece Türk toplumunun sosyal yaşantısını değil, ekonomik ve siyasal yaşantısına da büyük ölçüde yön vermiştir.

Atatürk döneminde Payami Safa'nın nitelendirmesiyle "**ameliyat**" yapılarak **Osmanlı - Türklük çelişkisi giderilmiştir**. Osmanlılık kim-

4 Prof. Dr. İsmet Giritli, **Kemalist Devrim ve İdeolojisi**, İstanbul Üniversitesi yayımları no: 2686, Hukuk Fakültesi yayımları no: 602, Birinci basım, İstanbul 1980, ss: 65-67.

5 İsmet Giritli, **a.g.e.**, ss: 89-92.

liğine ait değerler bir tarafa itilerek şeriat ve saltanat otoriteleri yok edilmiş, Türklük kimliğinin etkinleştirilmesi, kendine güvenmesi ve demokratik parlamenter rejimin kurumsallaştırılmasının büyük vesikası olan Cumhuriyetle de yönetimin millet egemenliğine geçmesi sağlanmıştır. Yönetim açısından tercih Cumhuriyet'ten yana konulunca diğer devrimler de peş peşe gelmiş, genel olarak Medeniyetçilik ilkesi ile bu devrimler çerçevelenmiştir.

Atatürk devrimciliği kendi başına ve kendine özgü nitelikleri ağır basan bir karakter taşır. 75 yıldır Türkiye Cumhuriyeti eğer belirli devletlerin yüzlerce yıllık bir dönemde kat ettiği yolu, yarım asır gibi devrimler için son derece kısa olan bir dönemde kat etmişse bunun temelinde, Atatürk'ün üstün dehasına dayalı olan Türk Devrim Felsefesi yatar.

Kemalizm iki büyük millî zorunluluktan doğar: Biri, Türk yurdunu ve Türk birliğini içerde bozgun ve dışarıda saldırıdan kurtaran Millî Kurtuluş Savaşı, diğeri; ulusal birliği kurduktan sonra Türk toprağını ve uygarlığını inşa etme süreci.

Kemalizmi meydana getiren ilkeler de bu zorunlulukların devrime dönüşmüş şekilleridir. **Atatürk koşulları çok iyi izleyerek bu devrimin ilkelerini oluşturmuştur.** Atatürkçülüğün batı sistemlerinden ilham alan kapalı görüşlerle izahının mümkün olamayacağını Avrupalılar da anlamaya başlamışlardır. Avusturya'nın Ankara Elçiliği eski Müsteşarı, Norbert Von Bishaff'ın **Ankara** adlı Türk Devrimini konu alan kitabında bu açıkça dile getirilmektedir. "... **Türk Devrimi'nde ideal devlet yaratılır yaratılmaz devrimler hayata geçirilmiştir. Bu Türk dünyasının inşasıdır.**

Türk Devrimi'nde gerçek ile ideal sentezlenmiş, fakat ağırlık daima gerçeğe verilmiştir..."⁶ Yani Türk Devrimi kendi doktrinini hayatın içinden geliştirmiştir.

6 Peyami Safa, **Türk İnkılabı'na Bakışlar**, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1988, ss: 53-57 ve 117-118.

Türkiye Cumhuriyeti 75 yıllık geçmişi itibariyle kendi öz değerlerini korumak koşuluyla Batılılaşmayı esas almıştır. Atatürk önderliğinde çağdaşlaşma hareketi, "yürüyerek" değil, "koşarak" gerçekleştirmiştir. Çünkü Türkiye'nin kaybedecek zamanı yoktu ve en kısa sürede çağdaş uygarlık yollarının arayışına girişmiştir.

Atatürkçülüğün öngördüğü ilkeler Türkiye Toplumunu tamamen dönüştürme amacını taşımaktadır. Bundan dolayı da sadece bir alanı değil, birçok alanı kapsar⁷. **Atatürkçülük askerî, siyasî, ekonomik, sosyal yönleri olan devrimler dizgesidir.** 75 yıllık bir süre içinde Atatürkçülüğün hala uygulama alanı bulması bu nedenedir. Bu konuya sonuç bölümünde tekrar döneceğim ama kısaca şunu belirtmek gerekir ki Atatürkçülük belirli bir süreden sonra miladı dolan bir statik ilkeler bütünü değil, toplumun ihtiyaçlarına göre dönüşebilecek dinamik devrimler yumağıdır. Hiçbir zaman sonlanmaz. **Toplumun ihtiyaçları ne yönde olursa bu devrimler toplumun yenileşme etkisini karşılama potansiyeline sahiptir.**

Türkiye'nin 75 yıldır yaptığı ekonomik, siyasî, toplumsal atılımlarda Atatürkçülüğün ilkeleri yadsınmaz bir işlev görürken, bazı çevreler karşılaşılan bazı sorunları Atatürkçülükten kaynaklandığını iddia edebilmektedirler. Bu çevrelerin görmediği daha doğrusu yanlıgı içinde buldukları nokta Atatürkçülüğü bir bütün değil, kendi işlerine geldiği gibi parçalayarak ele almalarıdır. Atatürkçülük bir bütündür ve bu ilkeler bu bütünlük içinde değerlendirildiğinde önemi anlaşılabilir. Türkiye'nin günümüzde yaşadığı bazı sorunları bulunuyorsa bunda Atatürkçülüğün bu yanlış yorumlanmalarının da etkisi bulunmaktadır⁸.

Bizler 75 yılda Atatürk ilkelerinin uygulanması halinde ülkenin yaptığı atılımları izlerken, bazı dönemlerde sıkıntı içine girmişsek bu da Ata-

7 Levent Köker, *Demokrasi Üzerine Yazılar*, İmge Yayınları, Birinci basım, Kasım 1992, s. 192.

8 Asım Aslan, *Sömürülen Atatürk ve Atatürkçülük*, Teknografik Matbaacılık, İstanbul 1985, ss: 209-212.

türk ilkelerinin siyasi çıkarılara alet edilmesi ve Atatürk ilkelerinin doğru yorumlanmamasından kaynaklanmaktadır.

Yukarıdaki değerlendirme Atatürkçülüğün genel bir çerçevesini ve Türkiye için Atatürk devrimlerinin her alanda önemini hatırlatmak için yapılmıştır. Zira, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin 75 yıl içinde gerçekleştirdiği dönüşümleri Atatürk ve Atatürk ilkelerinin kavranmadan değerlendirilmesinin, Türkiye tarihi açısından bakıldığında asıl olan öğeleri görmeme tehlikesini barındırdığını düşünüyorum. Yazının bundan sonraki bölümlerinde Cumhuriyet Tarihi içinde gerçekleşen dönüşümlerin tarihsel olarak dökümünden çok sosyolojik açıdan bıraktığı etkiler açısından değerlendirmesi yapılacak ve Cumhuriyetin 75. yılını kutladığımız bir dönemde gelecekte neler yapılması gerektiği konusuna geleceğe yönelik projeksiyonlarda bulunulacaktır.

Atatürk önderliğinde yapılan devrimlerin tümünün bir yazı kapsamında tüm boyutlarıyla aktarılmasının güçlüğü ortadadır. Bu yazıda tüm devrimlerin teker teker değerlendirilmesi yerine, yapılan devrimlerin sonuçlarına bakmak bu devrimlerin toplumsal yapıdaki yerini tespit etmek ve siyasal yaşamımızdaki etkilerini irdeleme yoluna gidilecektir.

Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Devletçilik, Lâiklik, Halkçılık, İnkılâpçılık gibi ilkelerin ışığında yapılan devrimler, Türk Toplumunu tamamen yeni bir yapıya ulaşmasını sağlamıştır. Yapılan devrimlerin sonucunda, günümüzde eğer eleştirilenin aksine sivil toplum değerleri gelişmişse bu, Atatürkçülüğün ve onun ilkelerinin millete dayanma felsefesine verdiği önemin bir sonucu olarak görülmelidir.

Eğer günümüzde Türkiye vatandaşlığına dayalı bir millî birlik varsa Atatürk'ün Milliyetçilik politikasının eseridir. O daha Kurtuluş Savaşı başlamadan asıl olanın, Misak-ı Milli toprakları üzerindeki tüm halkların tek bir dünya imparatorluğuna dönüşme özlemlerini de bir kenara bırakarak Anadolu toprakları üzerinde yaşayan tüm insanlar için din, dil ya da etnik açılardan hiçbir ayırım gütmeyen ortak anayasal özgürlükler ve eşit

haklar ilkelerine dayalı çağdaş bir yurttaşlık statüsünün kurulması mücadelesini vermiştir⁹.

Lâiklik ilkesiyle din devlet işlerinin ayrılması mümkün olmuş bunun ötesinde o güne kadar Osmanlı geleneği ile taşınan dini değerlerin kurumlaşmasına da son verilmiştir. Bu anlamda Lâiklik, batılı ülkelerdeki uygulamaların tersine bir adım ileriye götürülmüştür. Çünkü, Türkiye'de Atatürk önderliğinde sadece Lâik bir kurumlaşma değil lâik bir toplumsal yapının da oluşması mümkün olmuştur. Fakat Çambel'in de belirttiği gibi bu yapılırken, halkın gerçek dini anlamasına ve de anlamını bilerek dini kuralları uygulamasına da Atatürk bizzat öncülük etmiştir¹⁰.

Türkler'in geçmişten gelen değerlerini bilimsel bir şekilde araştırılması amacıyla kurulan **Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu** Atatürk'ün devrimlerinin bilimsel dayanaklara ne kadar önem verdiğinin anlaşılması açısından irdelenmesi gereken bir noktadır. Atatürk, tarih yazmanın tarih yapmak kadar zor olduğunun bilinciyle yola çıkmış ve Türk Milleti'nin kendi öz dilinin hazinesini bulmasında da bizzat öncülük etmiştir. Bu kurumlaşmalar, Atatürk'ün ilkelerinin bilimsel bir temele dayalı olduğunu göstermektedir.

Atatürk ilkeleriyle amaçlanan batılı bir hayatın kurulabilmesi için öncelikle siyasi hayata hakim olan prensip ve kurumlaşmaların değiştirilmesi sonra da yeni hayat tarzının, yeni bir hukuk düzeniyle korunması gerekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalmış onu dahi yaşatmaya aciz göstermiş durağan bir hukuk düzeni ile yeni bir devletin yapısını kurmaya olasılık yoktu. Bu aşamada Atatürk önderliğindeki Türkiye yepyeni bir yola girmiştir. Bu alandaki topyekün değişiklikleri, Atatürk Ankara'da Ankara Hukuk Fakültesi'ni açarken açıkça ilan etmiştir. **Hukuk değişikliğinin temeli Lâiklik prensibi olacaktır.** Bu alandaki yeniliklerin

9 Ali Gevgilili, *Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi*, Sivil Toplum, Basın ve Atatürk, Bağlam Yayınları, İkinci basım, İstanbul, Aralık 1990, ss: 111-112.

10 Hasan Cemil Çambel, *Makaleler Hatıralar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1964, s. 36.

hızlı bir şekilde alınabilmesi için Medeni Kanun Batılılar'ın uyguladığı hukuk sistemi içinde Türkiye'ye uyarlanarak alınmıştır¹¹. **Medeni Kanun ile toplum içinde ümmet - millet ayrımı kesin bir şekilde sona erdirildiği gibi aynı zamanda Tek Hukukluluk esası da hayata geçirilmiştir.** Daha önce uygulanan Mecelle zamanın ihtiyaçlarını karşılamadığı gibi Lâik ve çağdaş bir hukuk sistemi de değildi. Medeni Kanun, daha sonraki dönemde yapılacak hukuki devrimlerin de önünü açarak atılımların yapılması, kadın erkek eşitliğinin sağlanması gibi toplumsal barışa hizmette bulunan zeminin hazırlanmasına yardımcı olmuştur.

Ekonomi alanında alınan kararlar da, Türkiye'nin 75 yıllık tarihine damgasını vurmuştur. Türkiye'de eğer günümüzde yaşanan ekonomik sorunların aşılmasında zorluklar çekiliyorsa, kanımca bunun nedeni; Atatürk dönemi ekonomik görüşlerinin sonradan gelen yönetimlerce yeterince değerlendirilmemesinden kaynaklanmaktadır. Atatürk döneminde sıfır noktasından bir ülke kendi ayakları üzerinde durur hale getirilmiş, kendi stratejik sanayisini kurar duruma gelmiştir. Kurulmasına öncülük edilen finans kurumları, demir-çelik fabrikaları, savunma sanayi sonradan gelen yönetimlerin, siyasi amaçları öne almaları nedeniyle her ne kadar etkinliklerini kaybetmişlerse de, bu sektörlerin daha sonradan ülke ekonomisinin can damarı olduğunun anlaşılması, Atatürk dönemindeki ekonomik politikaların uzak görüşlülüğünü kanıtlar. Günümüzde önemi yeniden anlaşılmaya başlanan demiryollarına Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan yatırım bu uzak görüşlülüğün sadece küçük bir göstergesidir. Yine Atatürk'ün bizzat kendisinin öncülük ettiği Türkiye İş Bankası, Sümerbank gibi finans merkezlerinin günümüzde kazandığı önem, Atatürk'ün o dönemden finans sektörünün geleceğini gördüğünü açıklaması açısından da günümüzde değerlendirilmesi gereken noktalardandır.

Devletçilik ilkesi, kendi içine kapalı bir ekonomiyi kurmayı amaçlamaz. Devletçilik, Atatürk döneminde zorunlu koşulların bir yansımasıdır.

¹¹ Tark Zafer Tunaya, *Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, Yenigün Matbaası İstanbul 1960, ss: 110-117.

Aynı zamanda Türkiye'de uygulanan Devletçilik ekonomi kuramlarına bir katkı ve Batı'da 1960'lardan sonra gelişecek sosyal devlet anlayışının Atatürk Türkiye'sinde 1923'lerden itibaren uygulandığının da bir göstergesidir. Zira devletçilik, acımasız rekabet ortamının önlenmesi, yurttaşların eşit ekonomik koşullara sahip olmalarını ve insanca yaşamalarını öngörmüştür. 1929 Dünya Ekonomi Buhranı'ndan gelişmiş sanayileşmiş ülke ekonomilerinin de büyük oranda etkilendiği gözönüne alınırsa, Türkiye'de uygulanan Devletçilik ekonomi siyasalarının, Türkiye'yi bir felakete sürüklemeyi engellediği kolayca görülebilir.

1923 İzmir İktisat Kongresi'nden sonra Kemalistlerin modern bir liberal ekonominin oluşması için öngördükleri ana mekanizma; devletin bireyleri zenginleştirecek ortamı ve desteği sağlaması, böylece oluşacak yeni burjuvazinin yabancı sermaye ile işbirliği - ortaklık içine girerek gelişmeyi ve sanayileşmeyi gerçekleştirmesi idi¹².

Çağdaş eğitim öğretim kurumlarının gelişmesi asıl dinamiğini Atatürk İlkeleri'nden alır. Muasır Medeniyet seviyesine ulaşmak için Atatürk eğitimin önemini kavramış o yönde de 75 yıllık dönemde dönüm noktası olacak devrimleri gerçekleştirmiştir. Bunun ilk başlangıcı 1 Kasım 1928'de kabul edilen Harf Devrimidir. Bu devrimle, Türkiye gelecek nesillere vereceği eğitimin yönünü tespit etmiş ve Türkiye'de çağdaş eğitim sisteminin kurularak Toplumsal yapının dönüşümünün hızlanması sağlanmıştır. Yüzlerce yıldır Arap, Fars kültürü ile yetişen nesillere böyle bir devrimi kabul ettirmek büyük bir başarıdır. Bir ulusun böyle bir devrimi hem de düzen içinde gerçekleştirmesi için disiplinli, gözüpek bir ulus olması gerekir¹³. Özellikle dönemin elit kesimini oluşturan tabakaların kendilerinin içinde beslendikleri bir kültür aracından kop-

12 Korkut Boratav, *Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985*, Gerçek Yayınevi, İkinci basım, İstanbul 1989, ss: 46-47.

A. Afet İnan, *Ellinci Yılda Tarihten Geleceğe*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları no: 130, Birinci baskı, Ankara 1973, s. 54.

13 Georges Duhamal, *Yeni Türkiye: Bir Batı Devleti*, Çev: Can Yücel, Cumhuriyet Kitapları, Yeniğin Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. İstanbul, Ocak 1998, s. 31.

malarını sağlamak ve de bunu toplumsal yapıda bir patlama meydana getirilmeden yapına Atatürk'ün dehasının bir eseridir.

Saltanatın kaldırılması, Halifelige son verilmesi, Cumhuriyet'in ilanı, Lâiklik esası ile toplumsal dönüşümün yapılmasıyla birlikte tüm gelecek nesillerin yetişme yönünü belirleyecek ve izleri silinmeyecek devrimler, Sosyoloji Bilimi'nin kuramları ile kolay kolay bile açıklanamayacağı bir geçiş dönemi içinde kararlılıkla yapılmasının bir başka örneği yoktur.

Cumhuriyet rejimiyle birlikte demokrasinin yerleştirilmesi, çok partili hayata geçiş denemeleri, yapılan devrimlerin demokratik olma, daha doğrusu demokrasiye dayandığını göstermektedir. Atatürk'ün gerçekleştirdiği devrimlerin 75 yılda daha da değerlendirilmesi ve uygulanması bu devrimlerin, toplumsal tabana dayandığını daha da önemlisi devrimleri sadece devlet kurumları arasında değil; toplumsal yaşayışta da destek gördüğünü kanıtlar. Atatürk'ün yaptığı devrimler zaten **Türklerin unutulmuş, unutturulan, kendisinin olmayan değerlerin yerine Türk kültürünü ve uygarlığını Türklere tanıtarak Türk kültürünü özüne döndürmeyi amaçlar.**

"... Toplumsal hareketlerin ya da o hareketleri yönlendirme başarısını, hareketlerin toplumsal tabanı özelliklerine bakarak ölçmek gerekir. Atatürkçülük sadece mevcut toplumsal yapıyı değil, bu toplumsal tabakanın olanaklarını çok aşan noktalara kadar ulaşabildiğini kabul etmek, tarihsel gerçeklere saygının bir gereğidir. Atatürk, yüzyıllardır körleştirilen Türk değerlerini ortaya çıkarması sağlayan devrimlere yön vermiştir. Kemalist olabilmek, 1920'lerde var olmayan, ama Kemalist devrim sayesinde ortaya çıkan ilerici güçleri harekete geçirmekle olanaktır. Kemalizm'in "sürekli devrimcilik" özü budur..."¹⁴ Atatürk'ün çok partili hayata geçme de-

¹⁴ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Yayınları, İkinci baskı, Ankara, Ekim 1993, s. 141.

nemelerine karşın o dönemde bunun gerçekleştirilmesinin altında da tutucu güçlerin gerçekleşen devrimlere karşı çıkmasıyla açıklanmalıdır. Atatürk, ülkeyi tekrar tutucu güçlerin emellerine alet etmektense gelecekte sahip olunabilecek Aydınlık ufuklara taşınmayı tercih etmiş ve bağnaz yönetim yerine, ilerici bir yönetimi benimsemiştir. Buna karşın yine Atatürk çoğulcu demokrasinin gereklerini yerine getirmiştir.

Atatürk Türk Milleti'nin değerlerine sonuna kadar saygılı olmuştur. Onun dinine ve geleneklerine müdahale etmemiştir. Lâiklik ilkesi doğrultusunda gerçekleştirilen devrimler, köhne zihniyete karşıdır. Atatürk, hiçbir zaman gerçek dindarlara karşı bir tavır almamıştır. Onun tek amacı; dini araç olarak kullanmak isteyenlerin elemine edilmesidir. Oysa Türkiye'de tarikatların temsil ettiği ve "hurafelere" ve "batıl itikatlara" dayanan bir İslâm daha vardır ki, Atatürk'ün bütün hücumlarının hedefini teşkil etmektedir¹⁵. Atatürk bu durumu çarpıcı bir şekilde dile getirmektedir. **"... Mevcut tarikatların gayesi kendine tabi olan kimseleri dünyevi ve manevi olan hayata mahzarı saadet kılmaktan başka ne olabilir? Bugün ilmin, fennin bütün sümülü ile medeniyetin muvaceh-i şulepasında filan veya falan şeyhin irsadiyla maddi ve manevi saadet arayacak kadar iptidai insanların Türkiye Medeni camiasında mevcudiyetini asla kabul etmiyorum"**. Atatürk devamla **"Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat medeniyet tarikatıdır..."**¹⁶ diyerek Türkiye'nin bu konudaki net politikasını özetlemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yılından geçmişe göz atıldığında; yapılanları Atatürkçülük çerçevesinde değerlendirdiğimizde özetle şu tabloyla karşılaşırız: Atatürk ilkeleri ile, Batı Anadolu'yu işgal eden, Türkleri bir devlet olarak yaşama haklarından yoksun bırakmak isteyen-sömürgeci devletlere karşı başarılı bir kurtuluş mücadelesi verilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti ülkesi ve ulusuyla çağdaşlaşma yolunda önemli adımlar

¹⁵ Taner Timur, *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Yayınları, Üçüncü baskı, Ankara 1994, s. 116.

¹⁶ Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri*, Cilt II, s. 218.

atmıştır. Bu yönüyle Atatürkçülük ve bunun eseri olan devrimler "**mazlum uluslara**" rehberlik etmiş onlara umut kaynağı olmuştur.

Atatürkçülük ile Türkiye Cumhuriyeti 75 yılda Batı'nın siyasal sistemini ve onun bilim anlayışını benimsemiş fakat, bünyesinde barındırdığı farklı kimlikleri sınıfsız bir yönetim altında toplamayı, onları aynı hedeflere ulaştırmayı başarmıştır. Bu yönüyle de Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana "**Halk Devleti**" niteliğini kazanmıştır.

75 yılda ulusal bağımsızlık savaşının ilk gününden başlayarak "**ulus bilincine, ulusculuğa, ulusal birliğe, ulus oluşturmaya her eylemde, her davranışta, her uygulamada büyük ağırlık vermiş, bu öğeyi dışa karşı ve içerde sürekli vurgulamış, güçlendirmeye çalışmıştır. Atatürkçülük Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın ilk gününden başlayarak, halka ulusa, ulusun istencine dayanmayı, alınan her kararı, her girişimi her siyasa ve eylemi ulus adına halkın temsilcilerinin oylarıyla oluşturmayı ve uygulamayı öngörmüş, kişi egemenliği yerine ulus egemenliğini benimseyerek "yasal" olmaya özen göstermiştir**¹⁷. Günümüz Türkiye'sinde Hukuk Devleti ve demokrasi değerlerini içine sindirmiş bir sistem varsa bu o dönemdeki demokratik ve hukuksal yapıya verilen önemden kaynaklanır. Atatürkçü devrimler, dinsel öğenin tüm ağırlığıyla, etkin olduğu bir toplumda, savaş yıllarında dinsel, mezhepsel güçleri, odakları simgeleyen imgelere saygılı olmakla birlikte daima "**bilimi**" kendisine rehber edinmiştir. Bunu lâik bir toplum yaratma ve çağdaş olmanın gereği olarak görmüştür.

Atatürkçü devrim çağdaşlaşma modeli olarak Batıyı almasına karşın Batının ve Marksizm'in gelişme modellerinin dışında hem kendine, Türk Toplumunun yapısına ve koşullarına özgü "**ulusal**" hem de kendinden

17 Suna Kili, **Atatürk Devrimi: Bir Çağdaşlaşma Modeli**, Cumhuriyet Kitapları, Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., Ocak 1998, s. 31.

sonraki ulusal kurtuluş savaşı verecek olan ülkelere bir "öneri", "bildiri", "örnek" olarak ortaya çıkmıştır¹⁸.

Kemalist Türk Devrimi'nin ereği lâik-demokratik bir sanayi toplumu idi. Batı bu amacına yüzyıllarca başka ülkeleri sömürerek ulaşmıştır. İngiltere'de devrim 1688'de başlamış, ama, insanların hukuksal eşitliği ancak 229 yıl sonra gerçekleşmiştir. Türkiye ise bu amaçlara ulaşabilmek için ne başka halkları sömürmüş ne de kendi ulusuna acı çektirmiştir. Tüm devrimler toplumu sömürmek için değil, onların daha insanca yaşamasına yönelikti. Ülke içinde olan eşitsizlikler, sömürüler devrimlerle bir daha geri gelmeyecek şekilde yok edildi. Türk kadını, layık olduğu eşitliğe ulaştırıldı, çağdaş hukuk sistemiyle ülke içindeki sınıfsal ayrıcalıklar kaldırıldı, demokratik seçimlerle demokratik haklar elde edildi. Millete millet olma bilinci aşılandı. Ekonomik olarak yüzyıllardır süren ağa-köylü ikiliği ortadan kaldırıldı. Emeğe verilen değerle işçinin, köylünün, emekçinin durumu düzeltildi. Batının uğruna yıllarca mücadele ettiği seçme seçilme hakları konusundaki eşitsizlik yerini, ülkeyi oluşturan her kesimin omuz omuza veren çağdaşlaşma savaşına bıraktı. Haklar verilirken aynı zamanda hakların nasıl korunacağı bilinci ile nesiller eğitildi. Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın aracı olan eğitim kurumlarına gereken önem verilerek bilimsel bilgi kurumlaştırıldı.

Atatürk Önderliğinde Gerçekleştirilen Bu Yenileşme, Dönüşme, Sıçrama Devrimleri Üzerinde Neler Yapılmalıdır?

Günümüzde Türkiye'nin yaşadığı sorunların kaynağı Atatürk devrimlerinin ihtiyacı karşılamamasından mı kaynaklanmaktadır yoksa bu devrimlerin yeterince uygulanmamasından mı? Atatürkcülük ve Atatürk'ün öngördüğü devrimler miladını doldurdu mu? Bu sorular günümüz Türkiye'si'nin çektiği sıkıntılar çerçevesinde çeşitli kesimler tarafından dile getirilebilmektedir. Bu kesimler Atatürk'ün dönemi itibarıyla değerlendirilmesi gerektiği, Türkiye'nin artık bu devrimlerin ötesine

18 Suna Kili, a.g.e., ss: 32-34.

geçmeye başlamasının elzem olduğunu dile getiriyorlar. Parlamenter demokrasinin işlememesi, rejime çeşitli odakların yaptığı saldırılar, yaşanan ekonomik sıkıntılar, toplumsal yapı içinde bazı kesimlerin eskiye dönme ihtiyacını gösteren eylemlerin artması da bu görüşlere temel olarak ileri sürülüyor. Bu kesimler Cumhuriyet'in kurulduğu dönemdeki şartların değişmiş olduğunu, dolayısıyla artık Cumhuriyet rejiminin de değişmesinin kaçınılmazlığını numaralı Cumhuriyet kılıfı altında kamuoyuna sunabilmektedirler. Fakat; bu gibi noktaları kamuoyunun gündemine getirenler "modası geçmiş" nitelendirmesini yaptıkları Atatürkçülüğe dayandıklarının da bilincinde değildiler. Bir yandan Atatürk ve Atatürk devrimlerini sömürürlerken diğer yandan Atatürkçülüğü dayanak noktası olmadan eleştirebilmektedirler.

Türkiye Cumhuriyeti 75 yılda geldiği aşamaların olumluluğunu kimsenin inkar etmeye hakkı yoktur. Hele 75 yıl içinde gelinen noktayı Atatürk ve onun gösterdiği Çağdaş Uygarlık Çizgisi, devrimler ve onun Türk Ulusu'na, gençliğine olan güveninin eseri olduğunu hiç kimsenin inkar etmeye hakkı yoktur. Gerçek Atatürkçüler bilirler ki, bu 75 yıl içinde biz Türk Milleti olarak hiç kimsenin yapamadığı atılımları yapmışsak önümüzdeki dönemlerde de Türkiye Cumhuriyeti'ni, milletini çağdaş uygarlığın öncüsü yapacak atılımları da yine Atatürk'ün yolundan giderek gerçekleştirecektir.

Türkiye'nin yeni ideolojilere, 75 yıldır yapılan devrim çizgisinin dışında yapılacak yeniliklere hiç ihtiyacı yoktur. Onun ihtiyacı olan Atatürkçülük ideolojisinin eseri olan devrimlerin özündeki dinamizmi fark etmesidir. Bu dinamizm Türkiye Cumhuriyeti'nin izlemesi gereken Atatürk'ün bizlere miras bıraktığı değerlerdir.

Eğer günümüzde siyasî alanda yaşanan rejim tıkanması olarak nitelendirilen olumsuzluklar varsa bu, Atatürk devrimlerinin miladını doldurmasından değil, Cumhuriyet rejiminin gerektirdiği, Atatürk'ün amaçladığı devrimlerin daha sonraki bazı siyasî görüşler tarafından kendi çıkarı için kullanmasından kaynaklanmaktadır. Lâiklik açısından sıkıntılar ya-

şanıyorsa, toplum barışı çeşitli mihraklar tarafından bozulmaya çalışılıyorsa bu yine Atatürk'ün ve devrimlerinin öngördüğü olguların yeterince kavranmamasından ileri gelmektedir. Eğer ekonomik açıdan yetersizlikler bulunuyorsa, bu Atatürkçülüğün kendi kendine yeter ekonomik politikalarından sapılarak bazı dönemlerde yanlış ekonomi politikalarının uygulanmasından meydana gelmektedir.

Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitimin temelini bizler yine Atatürk'ün eğitim devrimlerinde aramalıyız. Atatürk Türk gençliğinin gelecekte uygar dünyanın bilim dünyasının öncüsü olma bilincinin önemine, Cumhuriyet'in kurulduğu dönemde varmıştı. Onun kısa zamanda içinde yüksek okul dahil tüm eğitim kurumları ile ilgili reformlarını dönüp tekrar değerlendirdiğimizde, Atatürkçülüğün eğitim açılarından da eskimeyeceğini, daima Türk Toplumunun ihtiyaçlarını ve onun dönüşüm dinamiğini karşılayacağını görürüz.

Türkiye'de toplumsal huzuru bozmaya çalışan kesimler, Türk Milleti'ni Müslüman - Gayri Müslüman ayırımına tabi tutmakta ve bizleri yüzlerce yıl geri götürecek, Türkiye'nin yönetim yapısına tamamen aykırı bir sistem getirmeye çalışmaktadırlar. Bu çabaları sonuçsuz bırakacak yegane güç varsa o da Atatürk devrimlerinin açılıp tekrar okumak ve hayatımıza uygulamaktır. Atatürk devrimlerinde ve onun ilkelerinde her soruya cevap bulabiliriz. Yeter ki, içimizde Atatürk'e ve Atatürk İlkeleri'nin karşı önyargı ile yaklaşmayalım. **Atatürkçülük adına geleceğe yapılabilecek bir şey varsa bu önyargılı kafaları yine Atatürk'ün öngördüğü zora dayalı olmayan bilimsel ikna ile yapabilmektir.**

Türkiye'de ayrı ırk unsuruna daylı devlet kurmaya çalışan terör örgütlerinin hedeflediği ırka dayalı Türkiye'ye hiçbir fayda sağlamayacak yapay ayrılıklar üzerinde kurulu düzen teşvikçilerinin sonunu yine Atatürk devrimleri ve İlkeleri'nin saçtığı ışık getirecektir.

Atatürkçülük ve Atatürk devrimleri ışığında, Türkiye'de günümüzde yaşanan tıkanmaları gidermek ve gelecekte Atatürk'ün amaçladığı muasır

medeniyet seviyesine ulaşabilmek için izlenmesi gereken yol şöyle özetlenebilir:

- Parlamenter demokrasi tüm kurum ve kurallarıyla işletilmelidir. Bu, TBMM'nin etkin çalıştırılması ve milletin meclisi üzerinde denetiminin sağlanmasıyla mümkün olacaktır.

- Türkiye'yi karanlık odakların yönetimine sürükleyecek irticai faaliyetlere izin verilmemelidir. Bazı siyasal partilerin Türk Halkı'nın dini duygularını siyasal amaçlarına alet etmeleri sonucunu doğurabilecek güya demokratik girişimleri, Atatürk'ün devrimleri ve mevcut Anayasa'nın ilkeleri çerçevesinde hiçbir dönemde etkinlik kazanmayacak şekilde yok edilmelidir. Atatürk döneminde bu tür kalkışmaların nasıl demokratik bir şekilde önlendiği ve önüne geçildiğine tekrar bakıldığında günümüzde de bu odaklar etkisiz hale getirilebilecektir.

- Atatürk döneminde çerçevelenen Türk eğitim sistemini baştan sona yenileyen devrimleri –Tevhid-i Tedrisat Kanunu– izleyerek gelecekte de eğitim reformları devam ettirilmelidir. Sekiz Yıllık Kesintisiz Temel Eğitim reformu, bu anlamda atılan önemli ama yetersiz bir adımdır. Çünkü, önemli olan kanun çıkarmaktan öte o kanunu uygulayabilecek **Atatürk ilke ve devrimlerini özümsemiş eğitim kadrolarının yetiştirilmesi ve alt-yapının kurulmasıdır**. Günümüzde bazı siyasal görüşlerin öncülüğünde son dönemde sayıları artan İmam Hatip okulları çağdaş eğitim sistemi önünde engel teşkil edecek yapıları barındırmaktadır. Ülke içinde dini eğitimi veren kuruluşlar olarak önemli hizmetler veren bu kurumlar son dönemlerde bazı odakların amaçlarına hizmet eder hale gelmişlerdir. Millî Eğitim Bakanlığı'nın bu okullar üzerinde sıkı bir denetim mekanizması kurması ve bu kurumları çağdaş bir eğitim sisteminin parçası yapılabilmesi için yeni düzenlemeleri yapması kaçınılmaaz görünmektedir.

- Ekonomik anlamda Atatürk'ün gerçekleştirmeye çalıştığı düzenlemeler hayata geçirilmelidir. İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar Atatürk döneminde de Liberal bir ekonomik düzenin kurulması isteğini

göstermektedir. Fakat dönemin koşulları bunu gerçekleştirmeye elverişli olmamış, devlet kendisi ekonomiyi yönlendirmek zorunda kalmıştır. Fakat, daha sonraki dönemlerde Devletçilik ilkesi siyasal partiler kendi kadrolarını istihdam etmenin bir aracı olarak gördükleri için Atatürk dönemindeki Devletçilik ilkesinden sapılmıştır. Günümüzde yapılması gereken, Serbest Piyasa Ekonomisi'nin tüm kurumlarıyla gerçekleştirilmesi ama, bu yapılırken, vatandaşların insanca yaşayabilecekleri Sosyal Devlet ilkesinin de etkenleştirilmesidir.

- Türk İnkılâbı'nın esas amaçlarından olan Batıyla bütünleşme hedefine yönelik çalışmalar devam ettirilmelidir. Bu anlamda son dönemlerde Türkiye'nin Batı'yla bütünleşme çalışmaları olumludur. Ama bu bütünleşme gerçekleştirilirken, Türkiye'nin kendi değerlerini koruması ve Batı ile tek yönlü bir bütünleşme çerçevesi yerine kendi değerlerini de tanıtarak, ekonomiye, bilime yeni katkılar yaparak karşılıklı bir bütünleşme zemini hazırlanmalıdır.

- Genel bütçeden eğitime, bilime ayrılan paylar artırılmalıdır. Türk gençlerinin iyi yetişmesi, olaylara, olgulara bilimsel açıdan bakabilme becerisini kazanması açısından çağdaş teknolojileri takip etmesinin önemi ortadadır. Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'ni Türk gençliğine teslim ettiğine göre Türk gençlerinin bu amcı gerçekleştirebilecek donanımı edinmeleri Atatürk devrimlerinin yaşatılması ve yerleştirilmesi açısından kaçınılmazdır. Türk gençleri Atatürkçülüğü ve Atatürk değerlerini sadece isim olarak bilmeyecek, onları Atatürk'ün izinden giderek geliştirecek ve yerleştirecektir. Bunu da ancak bilinçli bir kuşak başarabilir.

- Gençlerin ve kadınların siyasi hayata etkin katılımları sağlanmalıdır. Atatürk döneminde o zaman Batılı kadınların sahibi olmadıkları siyasi hakları Türk kadınları kazanmışlardı. Medeni Kanun ile de Türk kadınlarının yüzlerce yıldır süren eşitsizliğine son verilmişti. Dönemine göre reform olan bu düzenlemelerin günümüzde tekrar gözden geçirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu da kadınların ve gençlerin siyasi hayata etkin katılımı ile mümkün olabilir. Kadınlar ve gençlerin si-

yasi dönüşümlere yön verecek donanıma getirilmesi ile bu devrimlerin daha ileriye götürülmesi sağlanabilir.

Gelecekte, Atatürkçülük ve Atatürkçülüğün getirdiği ilkeleri ve devrimleri uygulanırken, elbette Atatürkçülük bir mit haline getirilmemelidir. Onu, bazı kesimlerin yaptığı gibi içi boş kavramlar haline getirerek, işine gelen yönleri uygulayan, işine gelmeyeni ise dönüştüren kavram kargaşası yaratan dizgelere dönüştürmek de tehlikelidir. Atatürk'ün kendisi de bunu düşünerek, önemli olanın değerler olduğunu, bu açıdan da kendi görüşlerini hiçbir zaman tutucu doktrin haline getirilmesine izin vermediğini görüyoruz. Atatürkçülük bir bütün olarak Türkiye'nin önünü açarken asla tutucu olmamıştır. Atatürk'ün değerlerinin günümüzde de varlığını sürdürmesi buna en güzel örnektir.

Türkiye'de yaşayan biz Türk Milleti'nin ortak paydası Atatürkçülüktür. Onun ilkeleri, devrimleri, öngörülleri geçmişe yönelik düzenlemelerle birlikte gelecekte de Türk Ulusu'nun yapması gereken devrimleri içerir. Atatürk devrimciliği hiçbir zaman sona ermez. Türk gençliğinin yapacağı yenilikler, uygarlığa katkı, bilime katkı Atatürkçülüğün eseri olacaktır.

Biz Türk gençlerinin yapacağı tek şey, Atatürk'ün izinde yürümek, onun dediklerini kavramak, sadece kavramakla kalmayıp yaşantımıza aktarmak ve gelecek nesillere gerçek Atatürkçü değerleri öğretmektir. Yanıtını aradığımız her soruda başvuru kaynağımız Atatürk, Atatürk devrimleri, Atatürk ilkeleri kısaca Atatürkçülük olacaktır.